
WSCHODNI ROCZNIK HUMANISTYCZNY
TOM XIX (2022), №4
Historia, red. Artur Górak
s. 233-237
doi: 10.36121/bebnowskigosczyński.19.2022.4.233

Damian Bębnowski
ORCID 0000-0002-9465-1159
(Uniwersytet Łódzki, Fundacja im. Janusza Kurtyki w Warszawie)
Artur Goszczyński
ORCID 0000-0002-6643-5416
(Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach,
Fundacja im. Janusza Kurtyki w Warszawie)

Sprawozdanie z Przeglądu Przeszłość/Przyszłość 2022, Sulejówek–Warszawa, 26–28 sierpnia 2022 roku

Historia w dwóch klasycznych ujęciach – *res gestae* i *rerum gestarum* – pełni m.in. określoną funkcję społeczną w życiu jednostek i zbiorowości (od grup społecznych po narody i cywilizacje). To nie tylko przedmiot tego, co jest znane jako polityka pamięci, czy polityka historyczna. W czasach współczesnych jej rola jest podkreślana choćby w turystyce, rekonstrukcji historycznej, biznesie, przestrzeni publicznej, wystawianictwie, wizualizacji historycznej, mediach, przestrzeni cyfrowej, Internecie, edukacji, wreszcie w literaturze, kinematografii, muzyce, czy też grach planszowych, elektronicznych lub miejskich. Historia jest i powinna być zatem obecna w naszej codzienności przy uwzględnieniu jej wymiaru lokalnego (małe ojczyzny), krajowego lub narodowego (dzieje ojczyste), wreszcie międzynarodowego (historia kontynentu, świata), a nawet więcej, biorąc pod uwagę choćby perspektywę *Big History*, tj. rozciągnięcie przedmiotu historii od Wielkiego Wybuchu. Na to wszystko nakłada się tradycyjne (i intuicyjne) pozycjonowanie historiografii. Mamy tu na myśli współczesne trendy rozwojowe dyscypliny spod znaku Klio w obrębie nauk humanistycznych, społecznych i nie tylko, jak również stan i wyzwania polskiej historiografii.

W pewnej mierze świadomą odpowiedzią na część tych różnorodnych zagadnień była druga edycja Przeglądu Przeszłość/Przyszłość, zorganizowana przez Fundację im. Janusza Kurtyki w dniach 26–28 sierpnia 2022 r. w Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku (26–27 sierpnia) i Warszawie (28 sierpnia). Wydarzenie odbywało się pod hasłem *Nowe idee dla historii*. Podobnie jak rok wcześniej, organizatorzy wyznaczyli so-

bie i zrealizowali trzy zasadnicze cele. Po pierwsze, Przegląd przedstawił i podsumował różne obszary działalności Fundacji. Po drugie, stanowił rodzaj forum dla integracji wokół niej poszczególnych osób, grup społecznych, przedsiębiorstw, instytucji publicznych, czy organizacji pozarządowych, wykazujących się aktywnością patriotyczną. Po trzecie, zorganizowano galę, podczas której zaprezentowano i nagrodzono książki oraz inicjatywy społeczne promujące i upamiętniające polskie dzieje. Wydarzenie skupiło przedstawicieli instytucji publicznych i społecznych, naukowców, przedsiębiorców, pasjonatów historii oraz pozostałych zainteresowanych gości.

Pierwszy dzień Przeglądu (26 sierpnia) zdominowały panele dyskusyjne. Ich problematyka pokrywała się z zakresem merytorycznym odpowiednich projektów Fundacji oraz poszczególnymi kategoriami zorganizowanego przez nią Konkursu o Nagrody Przeszłość/Przyszłość, do którego jeszcze wrócimy. Cykl rozpoczęła debata *U progów świadomości, czyli o rozpoznawalności polskiej historiografii na świecie – diagnoza i recepty*. Towarzyszyła jej prezentacja kolejnego¹ raportu Fundacji autorstwa dr. Artura Goszczyńskiego (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Fundacja im. Janusza Kurtyki w Warszawie), dotyczącego cytowalności polskich historyków dziejów najnowszych za granicą². Wynika z niego, iż zaledwie 13,3% dorobku rodzimych badaczy parających się historią XX w. (indeksowanego w bazie *Google Scholar*) stanowią prace obcojęzyczne³. Zaproszenie do dyskusji zechcieli przyjąć: prof. Marek Kornat (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska Akademia Nauk), prof. Piotr Guzowski (Uniwersytet w Białymstoku) oraz autor raportu, dr Goszczyński. Rozmowę przeprowadził dr Damian Bębnowski (Uniwersytet Łódzki, Fundacja im. Janusza Kurtyki w Warszawie). Tematyka debaty korespondowała z aktywnością Fundacji, która obejmuje: projekt Nagroda im. Janusza Kurtyki; pracę wydawniczą; studium podyplomowe *Dyplomacja publiczna w obszarze polityki pamięci*, organizowane we współpracy z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; cykl *Historia, prawda, teraźniejszość. Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości?*, czyli debaty skoncentrowane wokół relacji dyplomatycznych Polski z partnerami⁴; działaa-

¹ Dwa poprzednie raporty zbierały wnioski z debat, zorganizowanych w ramach ubiegłorocznego Przeglądu Przeszłość/Przyszłość 2021: A. Goszczyński, *Raport z Przeglądu „Przeszłość/Przyszłość”. Wokół wpływu polityki historycznej na stosunki międzynarodowe Polski po 1989 roku*, Warszawa 2021; A. Goszczyński, *Raport z Przeglądu „Przeszłość/Przyszłość”. Wokół upamiętniania, nauczania i popularyzacji historii Polski*, Warszawa 2021.

² A. Goszczyński, *Rozpoznawalność polskich historyków dziejów najnowszych za granicą (w oparciu o cytowalność w bazie Google Scholar)*, Warszawa 2022.

³ Tamże, s. 18.

⁴ W latach 2018–2022 zorganizowano cztery edycje tego cyklu. Zaproszeni przez Fundację eksperci analizowali stan i jakość stosunków Polski z partnerami, osadzając je w długim okresie historycznym. Dyskusje objęły relacje państwa polskiego z Niemcami, Izraelem, Rosją, Ukrainą (I edycja w latach 2018–2019), Białorusią, Litwą, państwami z Grupy Wyszehradzkiej, krajami nordyckimi (II edycja w 2020 r.), Francją, Wielką Brytanią, USA (III edycja w 2021 r.). Tematyka IV edycji w 2022 r. w całości została poświęcona stosunkom Polski z Ukrainą w kontekście geopolityki Rosji. Pokłosiem projektu są publikacje książkowe, które zbierają zapisy wszystkich rozmów oraz dodatkowe teksty, nadesłane przez ekspertów. Zob.: *Historia, prawda, teraźniejszość. Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? Diagnozy, recepty, zapis debat*, red. D. Bębnowski, Warszawa 2019; *Historia, prawda, teraźniejszość. Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? 2.0. Diagnozy, recepty, zapis debat*, red. D. Bębnowski, Warszawa 2020; *Historia, prawda, teraźniejszość. Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? 3.0. Diagnozy, recepty, zapis debat*, red. D. Bębnowski, A. Goszczyński, Warszawa 2021.

ność Biblioteki im. Janusza Kurtyki w Warszawie, skupiającej księgozbiór jej patrona z zakresu mediewistyki i historii najnowszej oraz nabywane przez Fundację prace obcojęzyczne, traktujące o Polsce i Polakach w XX w.

Relacjom między historią a przedsiębiorczością poświęcony był panel *Pamięć to wartość. O społecznej odpowiedzialności biznesu w zakresie pamięci, upamiętniania i promocji historii*, moderowany przez Pawła Kurtykę (Fundacja im. Janusza Kurtyki). W dyskusji uczestniczyli: Andrzej Szczepan Goździkowski (CEDROB), Maciej Gnyszka (Gnyszka Fundarising Advisors) oraz Marcin Przyłębski (Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A.). Zakres tematyczny rozmowy nawiązywał do projektu Fundacji Rajd Śladami Bohaterów, stanowiącego przykład turystyki historycznej o wymiarze lokalnym lub międzynarodowym⁵.

Podczas debaty *Obrazy przeszłości/obrazy na przyszłość, czyli o historii na ekranie* zaprezentowano natomiast stan polskiej kinematografii historycznej. Uczestniczyli w niej: Robert Kaczmarek (Polski Instytut Sztuki Filmowej), red. Piotr Zaremba oraz dr Maciej Białous (Uniwersytet w Białymstoku). Goście odpowiadali na pytania reżysera, producenta i montażysty Miłosza Kozioła. Problematyka ta stanowiła paralelę do projektu Nowy Format Historii, w ramach którego Fundacja podejmuje innowacyjne działania edukacyjne, takie jak: tematyczny Escape Room, kawiarnia historyczna, wykorzystywane multimediami w bieżącej pracy.

Odrębnym wydarzeniem była debata *Czego nie widać z Warszawy? Polonia i Polacy za granicą jako ambasadorowie dobrego imienia Rzeczypospolitej*. W pierwszej części odbyła się rozmowa z dr Aleksandrą Ziółkowską-Boehm, laureatką Nagrody Przeszość/Przyszłość 2022 w kategorii *Polonia i Polacy za granicą*. Następnie zaś prowadzący spotkanie red. Sławomir Budzik z USA, poprosił kolejnych gości o podzielenie się swoimi doświadczeniami na polu promowania polskości na emigracji. Byli to: dr Łucja Mirowska-Kopec (Związek Klubów Polskich w USA), Elżbieta Barrass (Polska Macierz Szkolna w Londynie) oraz Andrzej Kempa (Federacja Polaków w Austrii).

Zagadnienia poruszane podczas kolejnych debat rozwijały spektrum społecznej roli historii, nakreślone przez Fundację podczas Przeglądu Przeszość/Przyszłość w 2021 r. Zaproszeni eksperci dyskutowali wówczas na temat dyplomacji publicznej w kontekście polityki pamięci, upamiętnień w terenie i lokalności pamięci społecznej, a także roli książki i innowacyjnych narzędzi w edukacji historycznej⁶.

W sobotę, 27 sierpnia, odbyła się uroczysta gala, podczas której podsumowano dotychczasowe promocje zagraniczne prac laureatów Nagrody im. Janusza Kurtyki w latach 2017–2022. Przetłumaczenie zwycięskich książek na języki obce, wydanie ich w zachodnich wydawnictwach naukowych oraz organizacja inicjatyw promujących osiągnięcia polskiej historiografii służy jej umiędzynarodowieniu⁷. Fundacja zorganizowała dotychczas kilkanaście spotkań autorskich dla laureatów Konkursu (w formie

⁵ Przykładem turystyki historycznej o charakterze międzynarodowym był Rajd Śladami Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, zorganizowany przez Fundację na terenie Holandii w 2019 r.

⁶ *Przegląd Przeszość/Przyszłość 2021*, red. D. Bębnowski, Warszawa 2021, s. 105–108.

⁷ Zob. dotychczas przetłumaczone i wydane za granicą nagrodzone monografie: T. Wolsza, *Encounter with Katyn: The Wartime and Postwar Story of Poles Who Saw the Katyn Site in 1943*, Durham 2018; A. Chwalba, *The People of Poland at War: 1914–1918*, Warsaw 2021; A. Chwalba, *Der Krieg der anderen. Die Polen und der Erste Weltkrieg 1914–1918*, Warschau 2021; D. K. Markowski, *Lwów or L'viv? Two Uprisings in 1918*, Warsaw 2021; D. K. Markowski, *Zwei Aufstände. Die Schlacht um Lemberg 1918*, Warschau 2021.

wykładów, dyskusji, sesji) w USA, Niemczech, Wielkiej Brytanii, czy Austrii, inicjując dystrybucję wyróżnionych rozpraw w kolejnych krajach na różnych kontynentach. Laureatem VI edycji Konkursu o Nagrodę im. Janusza Kurtyki, zatytułowanej *Armia Krajowa i postawy Polaków w latach II wojny światowej. Historia i dziedzictwo*, został dr Przemysław Benken (Instytut Pamięci Narodowej), autor monografii *Tajemnica śmierci Jana Rodowicza „Anody”*⁸. W 2022 r. do konkursu zgłoszone zostały 24 prace. Po ceremonii wręczenia Nagrody, dr Bębnowski odbył z laureatem rozmowę na temat jego książki.

W kolejnej części nastąpiła uroczystość wręczenia Nagród Przeszłość/Przyszłość w pięciu kategoriach, oscylujących wokół różnych obszarów aktywności Fundacji oraz odzwierciedlających szeroki wachlarz inicjatyw prywatnych, społecznych i instytucjonalnych promujących i upamiętniających polskie dzieje. Publiczna formuła konkursu (zgłoszenie mógł przesłać każdy obywatel RP) oraz ekspercki skład kapituły pozwoliły wyróżnić szereg lokalnych i inspirujących projektów. Spośród 91 zgłoszonych przedsięwzięć wyróżniono następujące osoby/podmioty: dr Ziółkowską-Boehm w kategorii *Polonia i Polacy za granicą*; Magdalенę Szczepańską i Stowarzyszenie „Ocalić od Zapomnienia” w Brzezinach w kategorii *Upamiętnienie w terenie*; Maczek Memorial Breda/Fundację Pamięci Gen. Maczka w kategorii *Dyplomacja publiczna i troska o dobre imię Polski za granicą*; Stowarzyszenie Upamiętnienia Ofiar Zbrodni Ukraińskich Nacjonalistów 1939–1947 w kategorii *Strażnicy ksiąg (księgarnie, antykwariaty, biblioteki, wydawnictwa)*; projekt Gra Szyfrów (Instytut Pamięci Narodowej) w kategorii *Innowacyjne formy edukacji historycznej*.

Po raz kolejny wręczono również Nagrodę Przyjaciół Fundacji im. Janusza Kurtyki przyznawaną osobom bądź podmiotom wykazującym się bliską współpracą z organizacją oraz w szczególny sposób upamiętniającym osobę jej patrona. W tym roku wyróżniono trzech badaczy zaangażowanych w popularyzowanie myśli i dorobku naukowego prof. Janusza Kurtyki, którzy w latach 2011–2015 współredagowali okolicznościowe wydawnictwa poświęcone jego osobie⁹. Byli to: prof. Filip Musiał (Instytut Pamięci Narodowej, Akademia Ignatianum w Krakowie), dr Waldemar Bukowski (Polska Akademia Nauk) oraz dr Wojciech Frazik (Instytut Pamięci Narodowej).

Uroczystość uświetniło widowisko pt. *Niezlomny – koncert poświęcony postaci Franciszka Niepokólczyckiego* w wykonaniu artystów Filharmonii Krakowskiej i Stowarzyszenia Passionart.

Ostatnia z debat, odbywająca się w ramach IV edycji wspomnianego wcześniej projektu *Historia, prawda, teraźniejszość*, była transmitowana na żywo w Radiu Wnet, co znacznie powiększyło grono jej odbiorców. W dyskusji zatytułowanej *Polska-Ukraina. Współczesne i historyczne konteksty tworzącego się sojuszu* wzięli udział: prof. Fryderyk Zoll (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie), Jan Piekło (były ambasador RP na Ukrainie), doc. Serhij Banakh (Zachodnioukraiński Uniwersytet Narodowy), red. Dmytro Antoniuk oraz red. Marek Budzisz. Rozmowę przeprowadził Paweł Kurtyka. Przy jej okazji Fundacja mogła zaprezentować swoje zaangażowanie na polu organizowania pomocy dla walczącej Ukrainy. Uczestnicy Przeglądu poza udziałem w debatach oraz gali mieli także możli-

⁸ P. Benken, *Tajemnica śmierci Jana Rodowicza „Anody”*, Warszawa 2016.

⁹ J. Kurtyka, *Z dziejów agonii i podboju. Prace zebrane z zakresu najnowszej historii Polski*, Kraków 2011; Janusz Kurtyka, *Rzeczpospolitej historii i urzędnik*, red. W. Bukowski, W. Frazik, Kraków 2014; *Rzeczpospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015.

wość zwiedzenia ekspozycji Muzeum Józefa Piłsudskiego oraz uczestniczenia w spotkaniu integracyjnym.

W niedzielę, 28 sierpnia, chętni mogli zapoznać się z przestrzenią i zbiorami Biblioteki im. Janusza Kurtyki, mieszczącej się na terenie Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, w gmachu dawnego Aresztu Śledczego Warszawa–Mokotów przy ul. Rakowieckiej 37 w Warszawie. W Pawilonie X więzienia celebrowano mszę św. w intencji Fundacji oraz skupionego wokół niej środowiska, którą celebrował ks. Mateusz Szeszeń, michalita. Zwieńczeniem trzydniowego Przeglądu był spacer historyczny po stolicy pt. *Śladami Armii Krajowej w Warszawie*, którego przewodnikiem był Hubert Smoczyk.

Wydarzenie spotkało się ze znacznym zainteresowaniem. Jego podsumowaniem jest stosowna publikacja¹⁰. Wśród uczestników należy odnotować przedstawicieli instytucji publicznych i społecznych, badaczy, przedsiębiorców i innych gości świadomych społecznej roli historii, w tym jej oddziaływania na teraźniejszość i przyszłość.

REFERENCES

- Benken P., *Tajemnica śmierci Jana Rodowicza „Anody”*, Warszawa 2016.
- Chwalba A., *Der Krieg der anderen. Die Polen und der Erste Weltkrieg 1914-1918*, Warschau 2021.
- Chwalba A., *The People of Poland at War: 1914-1918*, Warsaw 2021.
- Goszczyński A., *Raport z Przeglądu „Przeszość/Przyszłość”. Wokół wpływu polityki historycznej na stosunki międzynarodowe Polski po 1989 roku*, Warszawa 2021.
- Goszczyński A., *Raport z Przeglądu „Przeszość/Przyszłość”. Wokół upamiętniania, nauczania i popularyzacji historii Polski*, Warszawa 2021.
- Goszczyński A., *Rozpoznawalność polskich historyków dziejów najnowszych za granicą (w oparciu o cytowalność w bazie Google Scholar)*, Warszawa 2022.
- Historia, prawda, teraźniejszość. Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? Diagnozy, recepty, zapis debat*, red. D. Bębnowski, Warszawa 2019
- Historia, prawda, teraźniejszość. Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? 2.0. Diagnozy, recepty, zapis debat*, red. D. Bębnowski, Warszawa 2020
- Historia, prawda, teraźniejszość. Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? 3.0. Diagnozy, recepty, zapis debat*, red. D. Bębnowski, A. Goszczyński, Warszawa 2021.
- Janusz Kurtyka. *Rzeczypospolitej historyk i urzędnik*, red. W. Bukowski, W. Frazik, Kraków 2014.
- Kurtyka J., *Z dziejów agonii i podboju. Prace zebrane z zakresu najnowszej historii Polski*, Kraków 2011.
- Markowski D. K., *Lwów or L'viv? Two Uprisings in 1918*, Warsaw 2021.
- Markowski D. K., *Zwei Aufstände. Die Schlacht um Lemberg 1918*, Warschau 2021.
- Przegląd Przeszość/Przyszłość 2021*, red. D. Bębnowski, Warszawa 2021, s. 105–108.
- Przegląd Przeszość/Przyszłość 2022. Nowe idee dla historii*, red. D. Bębnowski, A. Goszczyński, Fundacja im. Janusza Kurtyki, Warszawa 2022.
- Rzeczypospolita wolnych ludzi. Janusz Kurtyka w mediach – wybór wywiadów, artykułów, oświadczeń z lat 2000–2010*, oprac. A. Arseniuk, F. Musiał, Warszawa 2015.
- Wolsza T., *Encounter with Katyn: The Wartime and Postwar Story of Poles Who Saw the Katyn Site in 1943*, Durham 2018.

¹⁰ *Przegląd Przeszość/Przyszłość 2022. Nowe idee dla historii*, red. D. Bębnowski, A. Goszczyński, Fundacja im. Janusza Kurtyki, Warszawa 2022.